

Sygn. akt I USKP 4/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 grudnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Józef Iwulski

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania A.S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Zabrze

o prawo do emerytury górniczej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 7 grudnia 2022 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 8 października 2020 r., sygn. akt III AUa 1843/20,

1) uchyla zaskarżony wyrok i oddala apelację,

**2) zasądza od organu rentowego na rzecz odwołującego się
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gliwicach
wyrokiem z dnia 15 czerwca 2020 r. zmienił decyzję Zakład Ubezpieczeń
Społecznych Oddziału w Zabrze z dnia 2 kwietnia 2020 r. w ten sposób, że

przyznał ubezpieczonemu A.S. prawo do emerytury górniczej począwszy od dnia 1 marca 2020 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony był pracownikiem K. zatrudnionym na stanowisku młodszego górnika pod ziemią od dnia 5 stycznia 1993 r. do dnia 25 października 1993 r., po czym w okresie od dnia 26 października 1993 r. do dnia 12 kwietnia 1995 r. (przez 1 rok, 5 miesięcy i 16 dni) odbywał zasadniczą służbę wojskową. Do pracy na poprzednim stanowisku powrócił w dniu 11 maja 1995 r. Łącznie wykazał 23 lata, 8 miesięcy i 24 dni pracy górniczej wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pod ziemią. Wniosek o przyznanie prawa do emerytury górniczej bez względu na wiek oraz wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa złożył w dniu 20 marca 2020 r.

Powołując się na tak ustalony stan faktyczny sprawy, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że przy uwzględnieniu okresu służby wojskowej w czasie wykonywania pracy górniczej ubezpieczony legitymowałby się 25-letnim okresem pracy górniczej pod ziemią, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Sąd ten uznał równocześnie, że kwalifikację służby wojskowej dla celów emerytalnych należy analizować przez pryzmat ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 44, poz. 220 ze zm., dalej jako ustawa o powszechnym obowiązku obrony), w brzmieniu obowiązującym w dacie podjęcia przez ubezpieczonego zatrudnienia po zakończeniu służby wojskowej, a w szczególności przy wzięciu pod uwagę art. 120 ust. 1 tej ustawy, która stanowi *lex specialis* w stosunku do ustawy emerytalnej. Odwołując się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2018 r., I UK 513/16 (OSNP 2018 nr 9, poz. 127), Sąd Okręgowy przyjął, że jeżeli pracownik wrócił do zakładu pracy, jego zatrudnienie przed służbą wojskową, okres służby wojskowej i okres pracy po służbie wojskowej traktuje się tak, jakby to był nieprzerwany okres zatrudnienia w tym samym zakładzie pracy. W związku z tym okres czynnej służby wojskowej odbytej przez ubezpieczonego zatrudnionego na stanowisku górniczym pod ziemią, który po zakończeniu tej służby powrócił do tego zatrudnienia, traktuje się tak samo jak wykonywanie takiej pracy, a skoro okres ten podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia w zakresie wszystkich uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy

górnictwa pod ziemią, to uwzględnia się go także w stażu pracy wymaganym do nabycia prawa do emerytury górniczej bez względu na wiek. Sąd pierwszej instancji powołał się również na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 3 sierpnia 2016 r., I UK 283/15 (LEX nr 2148646), zgodnie z którym Konstytucja RP ustanawia zakaz takich regulacji ustawowych lub dokonywania takiej wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które dopuszczałyby możliwość jakiegokolwiek pokrzywdzenia obywatela z powodu wykonywania publicznego obowiązku obrony Ojczyzny.

Biorąc pod uwagę powyższą argumentację, Sąd Okręgowy stanął zatem na stanowisku, że skoro ubezpieczony - przy uwzględnieniu okresu czynnej służby wojskowej - legitymuje się 25-letnim stażem pracy górniczej, wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, oraz złożył w dniu 20 marca 2020 r. wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa, to przysługuje mu prawo do emerytury górniczej na podstawie art. 50e ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako ustawa emerytalna), poczynając od dnia 1 marca 2020 r. (art. 129 ust. 1 tej ustawy).

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 8 października 2022 r., wydanym na skutek apelacji wniesionej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zabrzu od wyroku Sądu pierwszej instancji, zmienił ten wyrok i oddalił odwołanie.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że nie polemizuje z utrwalonym już orzecnictwem Sądu Najwyższego i aprobującym je orzecnictwem sądów powszechnych co do zaliczania okresów odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresów wykonywania pracy w szczególnych warunkach, jeżeli zostały spełnione przez pracownika warunki powrotu do poprzedniego zatrudnienia i zostaje zachowana tzw. ciągłość pracy. Dodał, że nie kwestionuje także ostatecznie doliczenia takiego okresu do okresów wykonywania pracy górniczej, uprawniających na uzyskania prawa do emerytury górniczej na podstawie art. 50a ustawy emerytalnej, jeżeli pracownik bezpośrednio przed i po okresie zasadniczej służby wojskowej pracę górniczą wykonywał (tak Sąd Najwyższy np. w wyroku z 3 sierpnia 2016 r., I UK 283/15, LEX nr 2148646), a nawet przyjmuje pogląd Sądu

Najwyższego wyrażony w uzasadnieniu wyroku z 30 stycznia 2018 r., I UK 513/16 (OSNP 2018 nr 9, poz. 127), że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r., zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy górniczej, o której mowa w art. 50c ust. 1 ustawy emerytalnej, uprawniającego do obniżenia wieku emerytalnego na zasadach wynikających z art. 39 tej ustawy.

Równocześnie jednak Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę, że o ile pojęcie pracy górniczej, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, o której mowa w art. 39 ustawy emerytalnej, należy rozumieć w analogiczny sposób jak pojęcie pracy w szczególnych warunkach, zdefiniowane w § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), o tyle zastosowanie tego samego pojęcia w art. 50e ustawy emerytalnej jest znacznie węższe, niż we wskazanych wyżej przepisach. Przepis art. 50e ust. 1 stanowi bowiem, że prawo do górniczej emerytury bez względu na wiek i zajmowane stanowisko przysługuje pracownikom, którzy pracę górniczą wykonywali pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przez okres wynoszący co najmniej 25 lat, z uwzględnieniem ust. 2. Przepis ust. 2 stanowi natomiast, że do okresów pracy górniczej, o której mowa w ust. 1, zalicza się także okresy: 1) niezdolności do pracy z tytułu wypadku przy pracy albo z tytułu choroby zawodowej, za które wypłacone zostało wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy albo świadczenie rehabilitacyjne, 2) czasowego oddelegowania pracowników, o których mowa w art. 50c ust. 1 pkt 6, do zawodowego pogotowia ratowniczego w Centralnej Stacji Ratownictwa Górniczego S.A. w B., w K. S.A. Oddział Jednostka Ratownictwa Górniczo - Hutniczego w L. lub w okręgowych stacjach ratownictwa górniczego - bezpośrednio poprzedzone pracą górniczą wykonywaną pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, przypadające w czasie trwania stosunku pracy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, z powołanych przepisów wynika zatem jednoznacznie, że w ustępie 1 mowa jest wyłącznie o okresie faktycznego wykonywaniu pracy górniczej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy,

do którego z mocy ustawy zaliczyć można jedynie dwa rodzaje okresów, enumeratywnie wymienione w ustępie 2 tego przepisu, obwarowane przy tym dodatkowymi wymogami. *A contrario* żaden inny okres przy ustalaniu uprawnień do emerytury górniczej bez względu na wiek uwzględniany być nie może. W szczególności nie może być uwzględniony żaden okres wykonywania pracy na powierzchni, inny okres składkowy, a także żaden okres niezdolności do pracy niespowodowanej wypadkiem przy pracy czy chorobą zawodową.

Sąd Apelacyjny przypomniał też, że analogiczne rozwiązanie obowiązywało przed dniem 1 stycznia 2007 r. w ówczesnym art. 48 ustawy emerytalnej, który również w ust. 2 enumeratywnie wymieniał okresy inne niż okresy wykonywania pracy górniczej, które - przy spełnieniu dodatkowych warunków - mogły być doliczone do okresów faktycznego wykonywania pracy górniczej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. W okresie tym obowiązywał równocześnie art. 38 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym okres czynnej służby w Wojsku Polskim (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy) uznawany był jedynie za okres zaliczalny do pracy górniczej, a zatem w sposób niebudzący wątpliwości nie mógł być brany pod uwagę przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej bez względu na wiek. Kolejne nowelizacje ustawy emerytalnej w zakresie emerytur górniczych stopniowo zawężały kryteria nabycia uprawnień do tych świadczeń, ograniczając zakres pojęcia pracy górniczej, pracy równorzędnej z pracą górniczą, wreszcie - likwidując pojęcie okresów zaliczalnych.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, ze wskazanych przypisów jednoznacznie wynika, że intencją ustawodawcy było przyznanie uprawnienia do tego szczególnego świadczenia emerytalnego, niezwiązanego z ukończeniem konkretnego wieku, jedynie osobom, które wykazały okres 25 lat faktycznego wykonywania pracy pod ziemią, przy jedynie okresowym uwzględnianiu innych, enumeratywnie wymienionych, ustalonych przez ustawodawcę okresów. Odbywanie zasadniczej służby wojskowej - jako okres zaliczalny - nie było w tym zakresie brane przez ustawodawcę pod uwagę, poza wyjątkiem, którym był zapis art. 50 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006, incydentalnie dopuszczający możliwość zaliczenia okresu czynnej służby wojskowej do okresów pracy górniczej wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, o której mowa w

art. 48 ust. 1 tej ustawy, przy czym możliwość ta była obwarowana szeregiem dodatkowych warunków (w tym m.in. wykazaniem określonego wymiaru rzeczywiście wykonywanej pracy górniczej i spełnieniem przesłanek z art. 49 ustawy). Wyjątek ten potwierdza zaś, że co do zasady okres odbywania zasadniczej służby wojskowej pozostawał i pozostaje bez wpływu na ustalenie uprawnień do emerytury górniczej bez względu na wiek.

Wobec niedopuszczalności zaliczenia okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresów pracy górniczej, o których mowa w art. 50e ust. 1 ustawy emerytalnej, Sąd drugiej instancji stwierdził zatem, że ubezpieczony nie wykazał spełnienia przesłanek do nabycia prawa do emerytury górniczej na podstawie tego przepisu.

Jedynie na marginesie powyższych rozważań Sąd Apelacyjny zauważył, że skoro ubezpieczony wniosek o emeryturę złożył w dniu 20 marca 2020 r. i w tymże wniosku zawarł wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa, to nie mógłby uzyskać prawa do emerytury od dnia 1 marca, jak o tym orzekł Sąd pierwszej instancji, gdyż dopiero w dniu 20 marca spełniłby jedną z przesłanek do nabycia tego prawa, określoną przepisem art. 50e ust. 3 ustawy emerytalnej (por. art. 129 ust. 1 *in principio* w związku z art. 100 ust. 1 ustawy). Ponadto w dacie złożenia wniosku od 6 marca 2020 r. był okresowo niezdolny do pracy, pobierając z tego tytułu wynagrodzenie, co także nie pozostawało bez wpływu na ustalenie prawa do emerytury w kontekście art. 100 ust. 2 ustawy emerytalnej. Uwaga ta nie miała jednak wpływu na treść rozstrzygnięcia.

Ubezpieczony A.S. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 października 2020 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając rażące naruszenie prawa materialnego, to jest:

- art. 50c w związku z art. 50e ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej, przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że okres czynnej służby w Wojsku Polskim nie może być brany pod uwagę przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej, albowiem regulacje te, zdaniem Sądu Apelacyjnego w Katowicach, dotyczą wyłącznie okresów faktycznego wykonywania pracy górniczej pod ziemią

stałe i w pełnym wymiarze czasu, podczas gdy kwalifikację służby wojskowej dla celów emerytalnych należy analizować przez pryzmat ustawy o powszechnym obowiązku obrony, w brzmieniu obowiązującym w dacie podjęcia przez ubezpieczonego zatrudnienia po zakończeniu służby wojskowej, i w związku z tym okres czynnej służby wojskowej odbytej przez ubezpieczonego zatrudnionego na stanowisku górniczym pod ziemią, który po zakończeniu tej służby powrócił do tego zatrudnienia, traktuje się tak samo jak wykonywanie takiej pracy, a skoro okres ten podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia w zakresie wszystkich uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy górniczej pod ziemią, to uwzględnia się go także do stażu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury górniczej bez względu na wiek;

- art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, przez jego nieuwzględnienie w związku z art. 85 ust. 1 oraz art. 2 i art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, przez brak ich zastosowania w niniejszej sprawie, podczas gdy art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony winien być zastosowany jako *lex specialis*, wzmocniony dodatkowo wykładnią systemową i funkcjonalną - z art. 85 ust. 1 oraz art. 2 i art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, z których wynika zakaz ustanawiania takich regulacji ustawowych lub dokonywania takiej wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, która dopuszczałaby jakiegokolwiek pokrzywdzenie obywatela z powodu wykonywania powszechnego obowiązku obrony Ojczyzny.

Powołując się na tak sformułowane zarzuty kasacyjne, skarżący wniósł o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku przez przyznanie skarżącemu prawa do emerytury górniczej poczynając od dnia 20 marca 2020 r. oraz o zasądzenie na rzecz skarżącego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznawana w niniejszym postępowaniu skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Wstępnie Sąd Najwyższy uważa za niezbędne przypomnieć, że w jego dotychczasowym orzecznictwie wielokrotnie był już rozstrzygany problem zaliczalności okresu zasadniczej służby wojskowej, odbywanej w czasie trwania stosunku pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, do stażu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Przykładowo, w wyroku z dnia 9 marca 2010 r., I UK 333/09 (LEX nr 585739) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, zgodnie z którym dla kwalifikacji okresu zasadniczej służby wojskowej jako okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach należy stosować regulacje prawne obowiązujące w okresie odbywania tej służby. Do regulacji tych Sąd Najwyższy zaliczył art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, który obowiązywał w stanie faktycznym tej sprawy. W wyroku z dnia 11 sierpnia 2016 r., II UK 319/15 (LEX nr 2113368) Sąd Najwyższy przyjął z kolei, nawiązując do swojego wcześniejszego wyroku z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 219/09 (LEX nr 590248), że zaliczeniu do okresu pracy w warunkach szczególnych podlega okres służby wojskowej także wówczas, gdy nie był poprzedzony zatrudnieniem w warunkach szczególnych, jeżeli po jej odbyciu pracownik w ciągu trzydziestu dni podjął zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby. Zgodnie bowiem z art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony (w brzmieniu pierwotnym), do okresu zatrudnienia wlicza się - w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem - okres odbywania służby wojskowej, jeżeli po jej odbyciu pracownik w ciągu trzydziestu dni podjął zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby (por. analogiczne stanowisko w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 108; z dnia 24 listopada 2009 r., II UK 215/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 219; z dnia 9 marca 2010 r., I UK 333/09, LEX nr 585739; z dnia 24 maja 2012 r., II UK 265/11, LEX nr 1227192; z dnia 17 maja 2012 r., I UK 399/11, LEX nr 1211140). Podobny pogląd prawny został przedstawiony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2014 r., I UK 442/13 (LEX nr 1491097), w którym przyjęto, że okres zasadniczej służby wojskowej zalicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej) także wtedy, gdy żołnierz przed

powołaniem do zasadniczej służby wojskowej nie był zatrudniony, ale po zwolnieniu z tej służby w ciągu trzydziestu dni podjął zatrudnienie i pracował w szczególnych warunkach pracy. W wyroku z dnia 21 stycznia 2014 r., I UK 96/13 (LEX nr 1498597), Sąd Najwyższy podkreślił zaś, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony (w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej). Z kolei w wyroku z dnia 25 stycznia 2017 r., II UK 628/15 (LEX nr 2242369) Sąd Najwyższy przyjął, że okres długoterminowej zasadniczej służby wojskowej, w której żołnierz uzyskał inne lub wyższe kwalifikacje zawodowe do wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, zalicza się do stażu pracy wymaganego do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, gdy żołnierz był zatrudniony w szczególnych warunkach pracy przed powołaniem do odbycia tej służby (art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony) albo podjął w ustawowym terminie 30 dni od zwolnienia ze służby szczególne zatrudnienie w zawodzie wyuczonym podczas odbywania służby wojskowej.

Podsumowując dotychczasowe orzecznictwo, Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 16 października 2013 r., II UZP 6/13 (OSNP 2014 nr 3, poz. 42) wyjaśnił, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r., zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej). W ocenie Sądu Najwyższego, pod rządem ustawy o powszechnym obowiązku obrony i wydanego na jej podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. z 1968 r. Nr 44, poz. 318) żołnierzowi zatrudnionemu przed powołaniem do czynnej służby wojskowej w warunkach szczególnych, który po zakończeniu tej służby podjął zatrudnienie w tych samych warunkach, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień

związanych z zatrudnieniem przed powołaniem do służby wojskowej oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Również w późniejszej uchwale z dnia 14 lipca 2016 r., III UZP 9/16 (OSNP 2017 nr 2, poz. 20) Sąd Najwyższy uznał, że czas odbywania zasadniczej służby wojskowej w okresie obowiązywania art. 125 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, w brzmieniu ustalonym w jednolitym tekście (Dz.U. z 1984 r. Nr 7, poz. 31), do zmiany tego przepisu z dniem 9 grudnia 1991 r. zalicza się - na warunkach określonych w tym przepisie - do okresu zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy w zakładach wymienionych w załącznikach Nr 2 i 3 do ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20 ze zm.), wymaganego do nabycia prawa do świadczenia przedemerytalnego, o którym mowa w art. 6 ust. 1 tej ustawy w związku z art. 2 ustawy z dnia 30 czerwca 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 170 ze zm.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego była także dokonywana ocena okresów pełnienia zasadniczej służby wojskowej w kontekście ich uwzględnienia do celów ustalenia uprawnień pracowniczych. W wyroku z dnia 18 grudnia 2012 r., I PK 138/12 (LEX nr 1619629) Sąd Najwyższy stwierdził zaś, że celem regulacji normatywnych o zaliczalności do stażu zatrudnienia okresów faktycznego niepozostawania w stosunku pracy - z uwagi na wyższe racje społeczne - jest zrównanie tych okresów w zakresie liczenia stażu pracy z okresami zatrudnienia. Wobec tego wyłączenie okresu służby wojskowej ze stażu pracy wymaganego do nabycia uprawnień pracowniczych przysługujących wyłącznie pracownikom świadczącym pracę u pracodawcy, u którego były żołnierz rozpoczął pracę, może dotyczyć tylko takiego pracodawcy, u którego osoba zwolniona z wojska podjęła zatrudnienie po upływie 30 dni od zakończenia służby. Jeżeli zatem postanowienia wewnątrzzakładowe nakazują uwzględniać poprzednie okresy zatrudnienia u innych pracodawców, to okres służby wojskowej podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia pracownika na zasadach wynikających z przepisów ustawowych o powszechnym obowiązku obrony. Generalną zasadą jest bowiem wliczenie okresu zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia (art. 301 k.p.). Okres takiej

służby jest zatem okresem zaliczanym do pracowniczego stażu zatrudnienia i od chwili tego zaliczenia stanowi z nim jedność oraz dzieli w przyszłości jego los. Problem wliczenia okresu zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia powinien być rozstrzygnięty na podstawie przepisów obowiązujących w dacie podjęcia zatrudnienia po zakończeniu służby wojskowej, gdyż okres służby wojskowej jest okresem zaliczanym do stażu w tym momencie i z nim „ciągniony”. Aktualnie obowiązujące (odmienne) przepisy w tym względzie nie mają znaczenia, jeśli zaliczenie okresu służby wojskowej nastąpiło z mocy prawa w dacie podjęcia zatrudnienia po zakończeniu służby wojskowej (jeśli zostały spełnione ku temu odpowiednie przesłanki). Okres służby wojskowej podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia pracownika na zasadzie art. 120 ust. 2 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, jeżeli w zakładowych regulacjach płacowych staż pracy zaliczany do nabycia uprawnienia do nagrody jubileuszowej uwzględnia poprzednie okresy zatrudnienia u innych pracodawców (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2016 r., III PK 119/15, LEX nr 2117653). Jeżeli pracownik powrócił do tego samego zakładu pracy, jego zatrudnienie przed służbą wojskową, okres służby wojskowej i okres pracy po służbie wojskowej traktuje się tak, jakby to był nieprzerwany okres zatrudnienia w tym samym zakładzie pracy (por. wyrok Sądu najwyższego z dnia 17 stycznia 2019 r., II UK 476/17, LEX nr 2607950).

Przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego było też zagadnienie zaliczenia okresu zasadniczej służby wojskowej do spełnienia przesłanek uprawniających do nabycia prawa do emerytury górniczej po zmianie wynikającej z ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy - Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2005 r. Nr 167, poz. 1397). W wyrokach: z dnia 3 sierpnia 2016 r., I UK 283/15 (LEX nr 2148646), z dnia 30 stycznia 2018 r., I UK 513/16 (OSNP 2018 nr 9, poz. 127), z dnia 18 kwietnia 2018 r., III UK 57/17 (LEX nr 2497579) oraz z dnia 17 stycznia 2019 r., II UK 476/17 (LEX nr 2607950) przesądzono natomiast (odwołując się także do przytoczonego wcześniej orzecznictwa), że czas odbywania przez ubezpieczonego zasadniczej służby wojskowej w okresie obowiązywania kolejno art. 108 ust. 1, art. 120 ust. 1, art. 125 ust. 1 i ponownie art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony zalicza się - przy spełnieniu określonych w tej

ustawie warunków - do stażu pracy górniczej uprawniającej do emerytury górniczej z mocy art. 50a ustawy emerytalnej.

Odnosząc omówione wyżej poglądy do okoliczności faktycznych ustalonych w sprawie, Sąd Najwyższy zauważa, że występujący w niej problem prawny jest nieco odmienny. Chodzi w nim bowiem o możliwość zaliczenia okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do stażu pracy górniczej, od którego zależy nabycie prawa do emerytury górniczej bez względu na wiek (art. 50e ustawy emerytalnej). Sąd Najwyższy przypomina więc, że z mocy powołanej wcześniej ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy - Karta Nauczyciela uchylono z dniem 1 stycznia 2007 r., art. 34-38 oraz art. 48 i 49 ustawy emerytalnej, regulujące prawo do emerytury górniczej pracowników urodzonych w określonych w tych przepisach przedziałach czasu, zastępując je przepisami dodanego do działu II rozdziału 3a zatytułowanego „Emerytury górnicze”. Wobec skreślenia dawnego art. 38 ustawy emerytalnej i braku jego odpowiednika w przepisach rozdziału 3a, nie ma obecnie w treści obowiązujących przepisów (art. 50a-50f) wyraźnego stwierdzenia, że istnieje możliwość uwzględnienia w wymaganym stażu pracy górniczej, uprawniającym do emerytury górniczej, tzw. okresów zaliczalnych, jakimi są np. okresy składkowe z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej. Nie jest to jednak jednoznaczne z brakiem możliwości zaliczenia okresu zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia na podstawie przepisów odrębnych. Takimi przepisami są bowiem w szczególności przepisy ustawy z dnia 26 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony, a ściślej: art. 108 ust. 1 oraz następnie art. 120 ust. 1, art. 125 ust. 1 i ponownie art. 120 ust. 1 tej ustawy, które stanowiły, że pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej (zasadniczej lub okresowej) służby wojskowej podjął pracę w zakładzie pracy (u pracodawcy), w którym (u którego) był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia w tym zakładzie pracy (u tego pracodawcy) w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy. Treść tych przepisów dowodzi, że okres czynnej (w tym zasadniczej) służby wojskowej traktuje się tak samo jak wykonywanie w tym czasie pracy przez pracownika. Jest to czytelna i językowo jednoznaczna zasada. Powołane przepisy ustawy o

powszechnym obowiązku obrony wprowadziły zatem pewną fikcję prawną, odnoszącą się do wszelkich (tak z zakresu prawa pracy, jak i zabezpieczenia społecznego) uprawnień pracownika i ubezpieczonego przewidzianych w przepisach szczególnych. Dotyczy to również uprawnienia do nabycia emerytury górniczej bez względu na wiek, przewidzianej w art. 50e ustawy emerytalnej.

Jak trafnie wyjaśnił zaś Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 30 września 2021 r., I USKP 77/21 (OSNP 2022 nr 6, poz. 61), do przedstawienia takiej konkluzji skłania wykładnia językowa powołanych przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony jako *lex specialis* w stosunku do ustawy emerytalnej, wzmocniona dodatkowo wykładnią systemową oraz funkcjonalną i prokonstytucyjną (art. 85 ust. 1 oraz art. 2 i art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, z których wynika zakaz ustanawiania takich regulacji ustawowych lub dokonywania takiej wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które dopuszczałyby jakiegokolwiek pokrzywdzenie obywatela z powodu wykonywania publicznego obowiązku obrony kraju, por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 108). Te same względy systemowe i funkcjonalne, które legły u podstaw zaliczania okresu zasadniczej służby wojskowej do stażu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (art. 184 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej) oraz pracy górniczej (w obecnym stanie prawnym art. 50a ustawy emerytalnej), przemawiają za tym, aby uznać, że czas odbywania zasadniczej służby wojskowej w okresie obowiązywania odpowiednich przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony (art. 108 ust. 1, art. 120 ust. 1, art. 125 ust. 1 i ponownie art. 120 ust. 1) zalicza się także - przy spełnieniu warunków określonych w tej ustawie - do stażu pracy górniczej uprawniającej do emerytury górniczej bez względu na wiek uregulowanej w art. 50e ustawy emerytalnej.

Przepisy ustawy o powszechnym obowiązku obrony były wielokrotnie zmieniane. Zmieniana była też numeracja poszczególnych artykułów tej ustawy. W dacie zakończenia służby wojskowej przez skarżącego oraz w dacie ponownego podjęcia przez niego pracy po zakończonej służbie wojskowej (odpowiednio w dniu 12 kwietnia 1995 r. i w dniu 11 maja 1995 r.) obowiązywał art. 120 tej ustawy, który w ustępie 1 stanowił, że pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej podjął pracę u pracodawcy, u którego był

zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresy zatrudnienia u tego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy. Ewentualne wątpliwości związane z zakresem przedmiotowym sformułowania „wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy” można przy tym rozstrzygnąć przez odwołanie się do treści art. 120 ust. 3 tej ustawy. W okresie istotnym dla sprawy przepis ten stanowił bowiem, że „pracownikowi, który podjął pracę po upływie trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, czas odbywania tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia, od którego zależą tylko uprawnienia w zakresie wymiaru urlopu wypoczynkowego i wysokości odprawy pośmiertnej, a także uprawnienia emerytalno-rentowe”. Z przytoczonej regulacji należy zatem wnioskować, że skoro pracownikowi, który po odbyciu służby wojskowej wrócił do pracy po przekroczeniu ustawowych trzydziestu dni, wlicza się okres tej służby do okresu zatrudnienia od którego zależą uprawnienia emerytalno-rentowe, to tym bardziej ten sam zakres uprawnień przysługuje pracownikowi wymienionemu w art. 120 ust. 1 ustawy, który w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej podjął pracę u pracodawcy, u którego był zatrudniony w dniu powołania do tej służby.

Wymaga również podkreślenia, że możliwość „wliczenia” okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień emerytalno-rentowych została usunięta dopiero od dnia 21 października 2005 r. Również w 2005 r. przyjęto ustawowe zmiany dotyczące przesłanek nabycia prawa do emerytury górniczej uregulowanej w ustawie emerytalnej. O prawie do emerytury górniczej bez względu na wiek stanowi art. 50e tej ustawy. Przesłankami nabycia prawa do tego świadczenia jest wykazanie co najmniej 25-letniego okresu pracy górniczej wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy oraz nieprzystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego (ewentualnie wnioskowanie o przekazanie zgromadzonych środków na dochody budżetu państwa). Przepis art. 50e ust. 2 ustawy emerytalnej ogranicza - w stosunku do dawnego art. 48 - rodzaje okresów zaliczanych do okresów pracy górniczej uprawniających do emerytury górniczej bez względu na wiek. Nie ma wśród nich okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej. Jednocześnie - w świetle uregulowań rozdziału 3a - pracę górniczą należy traktować jako pracę w

szczególnych warunkach i to pracę kwalifikowaną, gdyż nie każda praca w szczególnych warunkach uprawnia do emerytury górniczej. Jeżeli jednak ubezpieczony nabył uprawnienia, o których stanowiły art. 120 ust. 1 i 3 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, to zmiana stanu prawnego nie może mu tych uprawnień odebrać jako słusznie nabytych. Zważywszy na wynikające z art. 50e ustawy emerytalnej wymaganie wykonywania pracy górniczej pod ziemią, należy uznać za niewątpliwie, że pracami, których wykonywanie uprawnia do emerytury górniczej bez względu na wiek, są prace wymienione w art. 50c ust. 1 tej ustawy, zaś do okresów wykonywania tej pracy należy zaliczyć okres odbywania zasadniczej służby wojskowej.

Ponownie odwołując się do poglądów prawnych wyrażonych w powołanym wcześniej wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2021 r., I USKP 77/21, oraz w pełni je aprobowując, należy więc dojść do wniosku, że brak w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przepisów stanowiących o możliwości zaliczenia okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresu pracy uprawniającego do nabycia prawa do emerytury górniczej bez względu na wiek (art. 50e tej ustawy), nakazuje, zgodnie ze stanowiskiem zawartym w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego, sięgnięcie do przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony, w brzmieniu obowiązującym w dacie podjęcia przez żołnierza-pracownika pracy u pracodawcy po zakończeniu zasadniczej służby wojskowej, w celu ustalenia sposobu zakwalifikowania okresu zasadniczej służby wojskowej z punktu widzenia uprawnień emerytalnych. Co do istoty, ocena prawna obywatelskiego obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej na przestrzeni lat nie uległa zmianie w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Dlatego interpretacja art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, w brzmieniu obowiązującym w dniu podjęcia przez skarżącego pracy u tego samego pracodawcy, u którego był zatrudniony przez powołaniem do zasadniczej służby wojskowej, musi prowadzić do wniosku, że okres zasadniczej służby wojskowej odbytej przez pracownika zatrudnionego poprzednio u pracodawcy, u którego wykonywał pracę górniczą, która ze względu na swój kwalifikowany (szczególny) charakter uprawnia go do emerytury w znacznie niższym niż powszechny wiek emerytalny (*de facto* w każdym możliwym

wieku, w którym wypracował pod ziemią 25-letni okres), traktuje się tak samo jak wykonywanie takiej pracy. Skoro okres ten podlega zaliczeniu jako okres zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień (także emerytalno-rentowych) uzależnionych od lat pracy u takiego pracodawcy, to powinno uwzględniać się go także do stażu pracy górniczej wymaganego do nabycia prawa do emerytury górniczej bez względu na wiek.

Końcowo Sąd Najwyższy stwierdza, że w sprawie ustalono, że skarżący wykonywał pracę górniczą pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku młodszego górnika w okresie od dnia 5 stycznia 1993 r. do dnia 25 października 1993 r., kolejno został powołany w celu odbycia zasadniczej służby wojskowej, którą odbył w okresie od dnia 26 października 1993 r. do dnia 12 kwietnia 1995 r., a następnie w dniu 11 maja 1995 r., to jest w terminie 30 dni od zakończenia służby wojskowej, wrócił do pracy u tego samego pracodawcy i po powrocie nadal wykonywał pracę górniczą pod ziemią. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego prezentowanym w przywołanych wyżej orzeczeniach należy zatem uwzględnić skarżącemu okres odbytej przez niego zasadniczej służby wojskowej wynoszący 1 rok, 5 miesięcy i 16 dni i doliczyć go do ustalonego już przez organ rentowy okresu pracy górniczej wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pod ziemią, wynoszącego (bezsprzecznie) 23 lata, 8 miesięcy i 24 dni. Winno to powodować, że skarżący, jak słusznie przyjął Sąd pierwszej instancji, legitymuje się 25-letnim stażem pracy górniczej pod ziemią wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. W związku z tym, że skarżący złożył też wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa, spełnia on przesłanki prawa do emerytury bez względu na wiek i zajmowane stanowisko, o których mowa w art. 50e ust. 1 i 3 ustawy emerytalnej. Podniesione przez niego w rozpoznawanej skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia tych przepisów oraz art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony w związku z art. 85 ust. 1 oraz art. 2 i art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP są zatem w pełni uzasadnione.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 w związku z § 9 ust. 2

rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

[as]